

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN MIETINTÖ 30/2009 vp

Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 17 päivänä marraskuuta 2009 lähettänyt liikenne- ja viestintävaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi tieliikennelain muuttamisesta (HE 247/2009 vp).

Eduskunta-aloite

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavan lakialoitteen:

— LA 55/2007 vp ed. Outi Mäkelä /kok ym. Laki tieliikennelain 72 §:n muuttamisesta, joka on lähetetty valiokuntaan 26 päivänä syyskuuta 2007.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Eija Maunu, liikenne- ja viestintäministeriö
- komisario Jussi Päivänsalo, Liikkuva poliisi
- työsuojelusihteeri Pertti Sulasalmi, Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry
- viestintäpäälikkö Saara Remes, Linja-auto-liitto
- asiantuntija Sakari Kaikkonen, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- puheenjohtaja, professori Timo Tervo ja hallituksen jäsen, ylilääkäri Seppo Olkkonen, Suomen Liikennelääketieteen yhdistys
- toimitusjohtaja Matti Järvinen ja koulutus- päälikkö Antero Lammi, Liikenneturva.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- oikeusministeriö
- Tiehallinto
- Logistiikkayritysten Liitto.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan tieliikennelakia muutettavaksi.

Laista poistettaisiin säännös raskaan ajoneuvoyhdistelmän ja linja-auton kuljettajan 70 vuoden yläikärajasta. Ajo-oikeutta jatkettaisiin 70 ikävuodesta lukien enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan, jos siihen sisältyisi kuorma-auton tai linja-auton ajo-oikeus. Ajo-oikeuden jatkaminen edellyttäisi aina lääkärintodistusta. Lakiin

sisältyisi siirtymävaiheen säännös yläikärajan vuoksi vuoden sisällä menetetyn ajo-oikeuden takaisin saamisesta.

Lakiin lisättäisiin uusi pykälä ajo-oikeuden luokan muuttamisesta, jos ajo-oikeuden haltija ei enää täyttäisi sen ajo-oikeuden, joka hänellä on, saamisen edellytyksiä. Pykälään sisältyisi valtuus tarkempien säännösten antamiseen valtioneuvoston asetuksella.

Lisäksi tarkistettaisiin ajokieltoperusteita koskevan säännöksen viittaus ajoneuvolakiin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 55/2007 vp ehdotetaan tieliikennelain 72 §:n muuttamista siten, että linja-auton ja raskaan ajoneuvoyhdistelmän ajo-oikeuden nykyisestä päättymisestä 70 vuoden iässä luovutaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Uudistuksen tarve

Vuonna 2006 hyväksytty ja vuonna 2013 sovellettavaksi tuleva ajokorttidirektiivi 2006/126/EY ei enää sisällä mahdollisuutta kuljettajien yläikärajan asettamiseen kansallisin päätöksin. Saadun selvityksen mukaan tämän muutoksen katsotaan koskevan yksilön oikeutta ja se halutaan siksi toteuttaa niin pian kuin mahdollista. Toinen syy uudistuksen nopeammalle käyttöönotolle on se, että raskaan kaluston kuljetuksissa muun muassa tiukentuneet ammattipätevyysvaatimukset ovat vaikeuttaneet pätevien kuljettajien saantia ja erilaisten avustavien kuljetustehtävien hoitamista. Ongelma koskee erityisesti pieniä yrityksiä, joita kuljetusalalla on paljon. Ammattipätevyysvaatimusten käyttöönoton yhteydessä ajokorttisäännöstöä muutettiin yhteisön ajokorttilainsäädännön vaatimusten vuoksi niin, että aiemmin mahdolliset linja-auton tai CE-luokan ajoneuvoyhdistelmän tilapäiset siirtoajat C-luokan ajokortilla ilman matkustajia tai kuormaa kiellettiin.

Iän vaikutus ajokykyyn

Valiokunta toteaa, että raskaan ajoneuvoyhdistelmän ja linja-auton kuljettajan yläikärajan nostamiseen liittyy riskitekijöitä. Iän mukanaan tuomat sairaudet ja mahdolliset muut ikääntymi-

seen liittyvät tekijät voivat pidentää reaktioaikaa ja vaikeuttaa havaintojen tekoa liikenteessä. Ammattiliikenteessä aikataulut ja muut vastaavat tekijät eivät välttämättä mahdollista iän ja sairauksien tuomien ongelmien kompensointia esimerkiksi hitaammalla ajovauhdilla tai turvallisemmalla reitinvalinnalla.

Saatujen selvitysten mukaan kuolemaan joutaneissa onnettomuuksissa sairauksien osuus korostuu voimakkaasti iäkkäillä kuljettajilla. Vuosina 2003—2004 sattuneissa 65 vuotta täyttäneiden kuljettajien kuolonkolareissa näiden tapauksen osuus oli 34 %. Ammattikuljettajien terveysriskejä tutkittaessa on kiinnitetty huomiota työkykyä heikentäviin pitkäaikaissairauksiin, kuten sydän- ja verisuonitauteihin ja ylipainoon, jotka jo 45 vuoden iässä merkittävästi heikentävät työkykyä.

Valiokunta toteaa, että yrittäjävaltaisella kuljetusalalla työterveyshuolto on suurimmaksi osaksi järjestämättä. Terveiden ja työkyvyn seuranta ei tämän vuoksi ole järjestelmällistä. Ikääntymisen vaikutukset ajokykyyn koskevat tietysti yhtäläisesti kaikkia autoilijoita ja väestön ikääntyessä näihin kysymyksiin on kiinnitettävä yhä enemmän huomiota kaikkien tiellä liikujien osalta.

Liikenne- ja viestintävaliokunta on aiemmin perehtynyt kuljettajien ajoterveiden seurantaan käsitellessään hallituksen esitystä tieliikennelain muuttamisesta HE 29/2003 vp. Siinä valiokunta päätyi ehdottamaan muun muassa ilmoitusvelvollisuutta lääkäreille ajokortin hakijan tai ajo-oikeuden haltijan heikentyneestä terveydentilasta. Hallituksen esityksessä ehdotettiin lääkäreille vain ilmoitusoikeutta ja arvioitiin, että jo hallituksen esityksen johdosta tiedotuksen, va-

listuksen, koulutuksen ja ohjeistuksen tarve eri tahoilla kasvaa liikenneturvallisuuden kannalta merkityksellisten terveydellisten seikkojen tunnistamiseksi ja arvioimiseksi sekä niistä ilmoittamiseksi. Valiokunnan saaman käsityksen mukaan tässä asiassa ei ole riittävästi edistytty vuodesta 2003.

Asiantuntijakuulemisessa on ilmennyt, että nykyinen lääkärintarkastusjärjestelmä ei anna riittävää kuvaa tutkittavan ajokyvystä. Tavalliset lääkärintarkastukset eivät riitä 70-vuotiaan ajokyvyn tehokkaaseen arviointiin nyt ehdotetun uudistuksen edellyttämällä tavalla. Asiantuntijoiden mukaan lääkäreillä ei lääkärinkoulutuksesta puuttuvien liikennelääketieteen opintojen vuoksi ole yleensääkään edellytyksiä arvioida eri tekijöiden vaikutusta ajokykyyn saati arvioida ammattikuljettajien ajokykyä.

Valiokunnan arvio

Valiokunta pitää raskaan kaluston kuljettajien ajo-oikeuden laajentamista ehdotetussa muodossa riskinä liikenneturvallisuudelle. Onnettomuustilanteessa, jossa osallisena on raskas ajoneuvoyhdistelmä tai linja-auto, seuraukset ovat usein hyvin vakavat.

Hallituksen esityksellä pyritään erityisesti helpottamaan erilaisten pienyritysten avustavien kuljetustarpeiden hoitamista. Koska ajo-oikeutta ei säännöksessä kuitenkaan mitenkään rajata, ehdotus antaa mahdollisuuden myös varsinaiseen ammattiajoon. Yläikärajasta voidaan valiokunnan arvion mukaan luopua, jos varsinainen ammattiajo rajataan ajo-oikeuden ulkopuolelle. Tämä vaihtoehto mahdollistaa vielä esityksessäkin kuvatut avustavat ajot, kuten erilaiset katsastukseen, tankkaukseen ja muuhun huoltamiseen liittyvät kalustokuljetukset. Muutos voidaan toteuttaa antamalla rajattu oikeus kuljettaa tyhjää ajoneuvoyhdistelmää ilman kuormaa ja linja-autoa ilman matkustajia. Rajoituksesta voidaan kuitenkin luopua hakijakohtaisesti geriatriaan perehtyneen lääkärin lausunnon perusteella. Lakiehdotuksen 70 §:ään sisältyvä asetuksenantovaltuus mahdollistaa tältä osin tarkempien säännösten antamisen.

Valiokunnan ehdottamasta 70 vuotta täyttäneiden raskaan kaluston ajo-oikeuden rajoituksesta voidaan turvallisesti luopua, kun iäkkäiden laajennetut lääkärintarkastukset ovat käytettävissä. Valiokunta edellyttääkin, että se siirtymäaika, joka on käytettävissä ennen uuden ajokorttidirektiivin käyttöönottoa vuonna 2013, käytetään ajoterveyslääkärintarkastusten kuntoon saattamiseksi, ammattikuljettajien ja kuljetusalan yrittäjien työterveyshuollon järjestämiseksi ja myös iäkkäille tarkoitettujen laajennettujen ajoterveystarkastusten käyttöönottamiseksi. Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavan lausuman:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin riittävän monipuolisen ja luotettavan ajokyvyn arviointijärjestelmän luomiseksi, liikennelääketieteen tutkimuksen ja opetuksen lisäämiseksi ja tarvittavan ohjeistuksen antamiseksi tutkimuksia tekeville lääkäreille sekä ammattikuljettajien ja kuljetusalan yrittäjien työterveyshuollon kattavaksi järjestämiseksi.

Työkyvyttömyyseläke ja ajo-oikeus

Asiantuntijakuulemisen yhteydessä on myös esitetty, että raskaan kaluston kuljettajan jäädessä työkyvyttömyyseläkkeelle tämän pitäisi johtaa vastaavasti raskaan kaluston ajo-oikeuden menettämiseen. Työkyvyttömyyseläkkeelle joutuminen merkitsee sairaudesta riippuen usein, mutta ei välttämättä aina, ajo-oikeuden edellytysten menettämistä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että jatkossa selvitetään ne menettelytavat, joiden puitteissa raskaan kaluston kuljettajan työkyvyttömyyseläkepäätökseen johtaneet terveydelliset seikat samalla arvioidaan suhteessa raskaan kaluston ajokykyyn ja tarvittaessa puututaan itse ajo-oikeuteen.

Yksityiskohtaiset perustelut

70 §. Ajokorttilupa. Ehdotettu pykälä sisältää ajokorttiluvan terveysvaatimuksia koskevan asetuksenantovaltuuden. Valiokunta pitää tarpeellisena pykälän täydentämistä perussäännök-

sellä ajokortin saamiseen edellytettävistä terveysvaatimuksista. Näistä voidaan tarkemmin säätää valtioneuvoston asetuksella. Perustavat terveysvaatimukset ovat moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettamiseen vaadittava näkökyky ja se, että hakijalla ei ole sellaista vikaa, sairautta tai vammaa, joka vaarantaa hänen kykynsä kuljettaa ajoneuvoa turvallisesti.

72 §. *Ajo-oikeuden voimassaolo.* Liikenne- ja viestintävaliokunta ei kannata pykälässä ehdotettua ajoneuvoyhdistelmän ja linja-auton ajo-oikeuden rajoittamatonta laajentamista 70 vuotta täyttäneille. Valiokunta ehdottaa nyt laajentuvan ajo-oikeuden rajoittamista siten, että se koskee E-luokan ajoneuvoyhdistelmää ilman kuormaa ja linja-autoa ilman matkustajia. Rajoituksesta on liitettävä ehto ajo-oikeuteen. EU:n jäsenvaltio voi toistaiseksi kansallisella päätöksellä rajata ajo-oikeutta edellä ehdotetulla tavalla. Tämä mahdollisuus poistuu vuonna 2013, kun uusi ajokorttidirektiivi tulee sovellettavaksi. Valiokunnan ehdottama muutos on siis käytännössä ajallisesti rajattu, ja sen tarkoitus on varmistaa liikenneturvallisuus ylimenokaudella, samalla kun valiokunnan edellyttämällä tavalla merkittävästi tehostetaan ajokyvyn lääketieteellisiä arviointimenetelmiä. Valiokunta pitää kuitenkin perusteltuna ajo-oikeuden myöntämistä ilman kuormaan tai matkustajiin liittyvää rajoitusta, jos hakija liittää hakemukseensa geriatriaan perehtyneen lääkärin puoltavan lausunnon hakijan ajokyvystä.

Siirtymäsäännös. Edellä 72 §:n kohdalla lausutun viitaten valiokunta ehdottaa ajo-oikeuden palauttamista koskevaan siirtymäsäännökseen lisättäväksi ajo-oikeuden rajoittamista ja geriatriaan perehtyneen lääkärin lausunnon huomioon ottamista sekä ajo-oikeuteen liitettävää ehtoa koskevat vastaavat lisäykset.

Ehdotuksen mukaan ajo-oikeus "saadaan" hakemuksesta "palauttaa" tietyt edellytykset täyttävälle 70 vuotta täyttäneelle hakijalle. Saa-dun selvityksen mukaan viranomaisen harkinta on tässä tapauksessa luonteeltaan sidottua, eli ajo-oikeus palautetaan, jos edellytykset täyttyvät. Valiokunta ehdottaa säännöksen sanamuodon täsmentämistä epäselvyyksien välttämiseksi.

Aloite

Valiokunta on käsitellyt asian hallituksen esityksen pohjalta, joten se ehdottaa, että lakialoite hylätään.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella liikenne- ja viestintävaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset),

että lakialoite hylätään ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

tieliikennelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/1981) 70 §:n 1 momentti, 72 §:n 2—4 momentti ja 75 §:n 2 momentin 5 kohta,
sellaisina kuin ne ovat, 70 §:n 1 momentti sekä 72 §:n 2 ja 3 momentti laissa 1242/1997, 72 §:n 4 momentti laissa 676/1990 ja 75 §:n 2 momentin 5 kohta laissa 275/2007, ja

lisätään lakiin uusi 78 a § seuraavasti:

70 §

Ajokorttilupa

Poliisi myöntää luvan ajokortin saamiseen (*ajokorttilupa*) hakijalle, *jolla on ajokortin luokkaa vastaavan moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettamiseen vaadittava näkökyky, jolla ei ole sellaista vikaa, sairautta tai vammaa, joka vaarantaa hänen kykynsä kuljettaa turvallisesti tällaista ajoneuvoa ja jota ei myöskään alkoholin tai muun huumausaineen jatkuvan väärinkäytön vuoksi ole katsottava kuljettajana liikenteelle vaaralliseksi. Ajokorttiluvan terveysvaatimuksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.*

72 §

Ajo-oikeuden voimassaolo

Auton ajo-oikeus saadaan kuitenkin ensin vain kahdeksi vuodeksi, jos sen saajalla ei aikaisemmin ole ollut vähintään kuuden kuukauden ajan Suomessa saatua muuta kuin tässä momentissa tarkoitettua tai tässä momentissa tarkoitettua ajo-oikeuden voimassa ollessa alkanutta auton ajo-oikeutta taikka vastaavan ajan ulkomailta annettua ajokorttia, joka on oikeuttanut hänet kuljettamaan autoa Suomessa. Muu auton ajo-oikeus saadaan kahden vuoden ajo-oikeudesta jäljellä olevaksi ajaksi. Jos ajo-oikeuden haltija on kahden vuoden ajo-oikeuden aikana määrätty tai hänet olisi voitu määrätä ajokieltoon, myös seuraava auton ajo-oikeus saadaan vain kahdeksi vuodeksi, jollei erityistä syytä muuhun ole.

Jos ajokorttilupa myönnetään 65 vuotta täytäneelle, sen nojalla saatava ajo-oikeus on 1 momentista poiketen voimassa määräajan, enintään viisi vuotta. Jos luvan saajalla on ennestään ajo-oikeus, uusi ajo-oikeus saadaan siitä jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään viideksi vuodeksi. Jos henkilö on täyttänyt 68 vuotta ja ajokorttilupaa haetaan kuorma-auton tai linja-

auton ajo-oikeutta varten, ajo-oikeus saadaan kuitenkin enintään kahdeksi vuodeksi tai, jos henkilöllä on ennestään kuorma-auton tai linja-auton ajo-oikeus, ajo-oikeus saadaan siitä jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään kahdeksi vuodeksi.

Edellä 1 tai 3 momentissa tarkoitetun ajo-oikeuden jälkeen saatava ajo-oikeus on voimassa poliisin määräämän ajan, enintään viisi vuotta kerrallaan tai, jos henkilöllä on kuorma-auton tai linja-auton ajo-oikeus, enintään kaksi vuotta kerrallaan. *Tässä momentissa tarkoitettu enintään kahdeksi vuodeksi saatava kuorma-autovetoisen E-luokan ajoneuvoyhdistelmän ajo-oikeus oikeuttaa kuljettamaan tällaista ajoneuvoyhdistelmää vain ilman kuormaa ja D- tai D1-luokan ajo-oikeus linja-autoa vain ilman matkustajia. Ajo-oikeus voidaan kuitenkin myöntää ilman kuormaa ja matkustajia koskevia rajoituksia, jos hakemukseen liitetään geriatriaan perehtyneen lääkärin puoltava lausunto hakijan ajokyvystä. Ajo-oikeuteen on liitettävä ehto ajo-oikeuden rajoituksesta.*

75 ja 78 a §
(Kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos ajo-oikeuden haltijan oikeus ajaa kuorma-autovetoista E-luokan ajoneuvoyhdistelmää tai linja-autoa on päättynyt aikaisintaan vuosi ennen tämän lain voimaantuloa sen vuoksi, että ajo-oikeuden haltija on täyttänyt 70 vuotta, ajo-oikeus *palautetaan* hakemuksesta (*poist.*) uutta kuljettajantutkintoa vaatimatta, jollei estettä ajo-oikeuden palauttamiselle muusta syystä ole. Ajo-oikeuden palauttamiseen sovelletaan tämän lain ajo-oikeuden jatkamista koskevia säännöksiä. Ajo-oikeus saadaan enintään kahdeksi vuodeksi *ja se oikeuttaa kuljettamaan vain kuorma-autovetoista E-luokan ajoneuvoyhdistelmää ilman kuormaa ja D- tai D1-luokan linja-autoa ilman matkustajia. Ajo-oikeus voidaan kuitenkin myöntää ilman kuormaa ja matkustajia kos-*

kevia rajoituksia, jos hakemukseen liitetään geriatriaan perehtyneen lääkärin puoltava lausunto hakijan ajokyvystä. Ajo-oikeuteen on liitettävä ehto ajo-oikeuden rajoituksesta. Ajo-korttilupaa on haettava vuoden kuluessa ajo-oikeuden päättymisestä, kuitenkin viimeistään kahden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta ja hakemukseen on liitettävä lääkärin lausunto.

keuden päättymisestä, kuitenkin viimeistään kahden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta ja hakemukseen on liitettävä lääkärin lausunto.

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin riittävän monipuolisen ja luotettavan ajokyvyn arviointijärjestelmän luomiseksi, liikennelääketieteen tutkimuksen ja

opetuksen lisäämiseksi ja tarvittavan ohjeistuksen antamiseksi tutkimuksia tekeville lääkäreille sekä ammattikulttuurin ja kuljetusalan yrittäjien työterveyshuollon kattavaksi järjestämiseksi.

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Martti Korhonen /vas
vpj. Saara Karhu /sd
jäs. Mikko Alatalo /kesk
Marko Asell /sd
Leena Harkimo /kok
Kalle Jokinen /kok
Jyrki Kasvi /vihr
Lauri Kähkönen /sd (osittain)
Mats Nylund /r

Pentti Oinonen /ps
Markku Pakkanen /kesk
Lyly Rajala /kok
Pertti Salovaara /kesk
Janne Seurujärvi /kesk
Anne-Mari Virolainen /kok (osittain)
vjäs. Sari Palm /kd (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine.